

Bu Nömrədə

Devrimci Marksizm jurnalının illik ingiliscə nəşri *Revalutionary Marxismin* ilk nömrəsi 2016-cı ilin sonunda yayınlanmışdır. Beyrutdan və Bakıdan Buenos Ayresə, Sankt-Peterburqdan Skopyeyə, Milandan Montevideoya qədər bütün dünyada paylandı və satıldı. Minlərlə satılmaya bilər, lakin bu məhdud ölçüdə vəzifəsini mükəmməl formada yerinə yetirdi: mübariz marksist nəzəriyyə daxilində internasionalizmə yardım etmək və təbii olaraqsiyasi və təşkilati sahələrdə, Orta Şərq və Şimali Afrikada, Balkanlarda və Qafqazlarda, Aralıq dənizi və Avrasiya regionlarında və ümumilikdə dünyada proletar internasionalizminə liderlik etmək. Bu məqsədlə yeni bir addım atmışdıq və oxumaqda olduğunuz bu önsözü digər müxtəlif dillərə də tərcümə edərək bu nəşrin sonuna əlavə etdik. Beləliklə, bütün dünyada ingiliscə oxuya bilməyən, lakin internasionalist və inqilabçı marksizmin sözü ilə maraqlanan insanlara da mesajımızın məğzini çatdırma biləcəyik.

Bu ikinci nömrə, yəni *Revalutionary Marxism 2018* ilk öncə Orta Şərqə fokuslanaraq, imperialist ölkələrdəki irticaçı hərəkatlar məsələsi və dünyadakı vəziyyət haqqında iki əlavə yazı ilə, xalqın böyük bayramı olan yüz yaşlı Oktyabr inqilabı haqqında xüsusi bir sənəd ilə, Berlin divarının yıxılışına qədər işçi dövlətinin mövcud olduğu ölkələrdən birinin, Bolqarıstanın tənəzzülünü araşdıran bir məqalə ilə və ilk cildinin nəşr edilməsinin yüz əllinci ildönümündə, bəşəriyyətin bu gününün və gələcəyinin böyük şah əsəri olan *Das Kapital*dan bəhs edən bir başqa məqalə ilə eyni hədəf yolunda işləməyə davam etmək məqsədi güdür.

Birinci nömrə giriş yazısında və müxtəlif məqalələrdə, 2008 maliyyə çöküşü ilə başlayan və on ildir davam edən iqtisadi böhranı, müxtəlif paralel proseslərin arxa planı olaraq mərkəzə qoydu: bütün dünyada proto-faşizmin yüksəlişi; ən bəziz nümunələri DAİŞ və İŞİD olan islami təkfirçi-məzhəbçi hərəkatın yüksəlişi; regional müharibələrin bir dünya müharibəsinə çevrilməsi təhlükəsinin get-gedə artması və xalq üsyanlarının 2011-ci ildən bəri həm qiyam formasında (Misir, Tunus, Yəmən, Bəhreyn, Wall Street, Yunanıstan, İspaniya, Türkiyə, Braziliya, Balkanlar və s.), həm də parlamentar formada (Podemos, Syriza, Sanders, Corbyn və ən önəmlisi də Argentinada Frente de Izquierda (FIT)) yüksəlişi.

Birinci nömrə Donald Trampın dünyadakı ən güclü imperialist ölkədəki ən yüksək mövqeyə seçilməsindən dərhal sonra yayındığına görə, bu bənzərsiz hadisə “populizm”, “ifrat sağ”, “milliyətçilik” və s. olaraq adlandırılan beynəlxalq mürtəcə fenomenə dair bir mübahisə üçün də hərəkat nöqtəmizi təşkil etdi. Donald Trampın bir “sərsəri faşist”, qurulmuş bir partiyası və paramilitar birlikləri olmayan bir faşist, yəni başqa sözlə desək, bir proto-faşist olduğu şəkildə erkən etdiyimiz təhlil keçən il yaşananlar nəticəsində tamamilə təsdiq olundu. “Faşist” sözü, xüsusilə Charlottesville hadisələrindən sonra, Trampın ağ irqçilərin və hətta neo-nasist adından istifadə etməkdən belə çəkinməyənlərin hərəkatlarını ürəkdən qəbul etməsi nəticəsində bu yanaşmanı təyin etmək üçün istifadə edilməyə başlandı. Özlərinə “alt-right”, yəni alternativ sağ adını qoyan faşistlərin baş ideoloqu Steve Bannon artıq vəzifədə deyil, lakin hələ də ABŞ prezidenti ilə olduqca yaxın münasibətdə olduğu, Çin kimi dövlətlərə dövlət xadimlərini xatırladacaq formada səyahətlər edib ABŞ prezidenti gəlməzdən qabaq vəziyyəti öyrəndiyi aşkardır. ABŞ sərhədlərindən kənar, beynəlxalq planda, liberal “establishment”, Avropadakı seçkilərin nəticəsini, (səhv bir formada) “populizm” adlandırdıqları qüvvənin bir sıra məğlubiyyətlərlə üzvləşməsi olaraq xarakterizə etməkdə tələsdilər: Fransada proto-faşist vəbanın ən aşkar nümayəndəsi olan Marine Le Pen seçkilərin üçüncü turunda üç fransız vətəndaşından birinin səsini qazandı. Almaniyada isə *Alternative für Deutschland* partiyası, Angela Merkelin miqrant siyasətində reallaşdırdığı 180 dərəcəlik dönüşə baxmayaraq, ölkədəki üçüncü böyük partiya çevrildi. Bunlar məğlubiyyət hesab edilə bilsə, insan, hələ son zamanlara qədər bir qrup fanatiklər gözü ilə baxılan beynəlxalq hərəkatın qələbəsinin nəyə bənzəyəcəyi ilə maraqlanmaya bilmir!

Liberal tərəfdən medalyonun digər üzündə Emmanuel Macronun qələbəsi yer alır. Brexit və Tramp ilə yaşadıkları əzici məğlubiyyətlərdən sonra bu qələbəni qloballaşmanın geri dönüşü olaraq şərh edən açıq bir yelbeyinlik nümunəsi nümayiş etdirdilər. Fransada soldakı tənqidçilərinin, onun krallıqvari təntənəsi və dərəcəyə görə idarə etmək üçün müraciətinə (bunun eyni liberal establishment tərəfindən, haqlı formada, bir despota çevrildiyi deyilən Erdoğanın Türkiyədə tətbiq etdiyi me-

todlarla az qala tamamilə eyni olduğunu xatırladaq) işarə olaraq, onu lağa qoyduqları adla desək, Birinci Emmanuelin kəraməti, ictimaiyyət arasındakı populyarlığı alt-üst olduqdan sonra əriyib getdi. Bəzi həmkarlar ittifaqları konfederasiyalarının təslimiyyətinə rəğmən, on günlük bir müddətdə (12-21 sentyabrda) reallaşan iki tətilin uğuru, ilk nömrəmizdə 2016-cı ilin baharında “sosialist” Fransua Olland hökumətinin Əmək Qanunu reformuna əks olaraq inkişaf edən hərəkata istinadla bəhs etdiyimiz “Fransız baharı”nın davam siqnalları verdiyini göstərir. İlk sayımızda da vurğuladığımız kimi, Fransa Avropadakı açar ölkə olmağa davam edir. Macronun qlobalist və neo-liberal yolu Tramlara və Le Penlərə qarşı cavab ola bilməz. Yalnız işçi sinfinin siyasi müstəqilliyi və birləşmiş mübarizəsi bu şeytanın yüksəlişinin qarşısını qəti formada kəsə bilər. Dünyanın üfuku hələ də Modilər, Putinlər, Erdoğanlar, Əliyevlər, Orbanlar və Tramlar ilə doludur.

İlk sayımızda dünya müharibəsi təhlükəsini vurğuladığımızdan bu yana, bütün Yer üzündə böyük bir hərəb olması ehtimalı da meydandadır. Bir anlığa, Suriyadakı, İraqdakı, Yəməndəki, Liviyadakı bitib-tükənməz əzabları və Ukraynada müharibənin dərinlərdə yanmaqda olan közünü bir kənara qoysaq belə, Asiya geo-strateji regionu imperializm və Çin arasında inkişaf etməkdə olan münəqişənin fərqli aspektləri ilə doludur. Buna ən bariz nümunə, əlbəttə, ABŞ və Şimali Koreya arasında formalaşan və dünyanı 75 il əvvəlki Xirosima və Naqasakidən sonra ilk nüvə fəlakətinə aparma təhlükəsini ehtiva edən gərginliyi artırma siyasətidir. Tramp öz tipik proto-faşist iştahı ilə Şimali Koreyada “milyonlarla insanı öldürmək”lə və bütün ölkəni yerlə yeksan etməklə hədə-qorxu gəldi. “Beynəlxalq cəmiyyət”in (digər adı ilə imperializm) və kapitalist medianın təqdim etdiyi uydurma informasiyaların göstərdiyinin əksinə, Şimali Koreyanın nüvə hazırlıqları, Sakit okeanda hərbi hökəmrənlik qurmaq arzusunda olan ABŞ-a, Yaponiya və Cənubi Koreyadakı 80 mindən çox ABŞ əsgərinə və ümumilikdə Asiyada üfukdə görünən müharibə hədəsinə qarşı bir müdafiə tədbiridir. Bürokratik olaraq pozğunlaşmış bir işçi dövləti imperializm ilə qarşı-qarşıya gəldiyində, hətta işçi dövlətinin “tək ölkədə sosializm”ə əsaslanan bu karikaturasında belə, inqilabçı marksistlər işçi dövlətini müdafiə etməlidir.

Ölkəmizə daha yaxın bir nöqtədə, regionumuz olan Orta Şərq və Şimali Afrikada, Trampın təmsil etdiyi mürtəce dalğa güclərin yenidən bölüşdürülməsinə yol açdı. Trampın Misir Bonapartı Əl-Sisiyə Vaşinqton səfəri zamanı verdiyi dəstəyi, Səudiyyə Ərəbistanına etdiyi təntənəli səfəri davam etdirdi. Səfərin ən bayağı anı, əlavələr arxa planda gözətçilik edərkən, Tramp, Kral Selman və Misir prezidentindən ibarət gülünc üçlük parıldayan bir qlobusu sığallayaması anı idi. Bu anı mənalı edən iki aktorun yoxluğu idi. Bir tərəfdən, sionist İsrail qurulmaqda olan yeni ittifaqın gözə görünməyən ağıl müəllimi idi. Gördüyümüz kimi, Trampın İrannın əleyhinə, İsrailin isə lehinə olan siyasi meyli, regiona dair siyasətindəki bütün

komplikasiyalar və ziddiyyətləri aşa bilər. Tramp Putin ilə yaxınlaşmaq üçün açıq-aşkar göstərdiyi cəhdlərə və Putin Rusiyasının İran ilə pozulması az qala mümkün olmayan ittifaqına baxmayaraq, son BMT nitqində də gördüyümüz kimi, İranı təcrid etmək və bu ölkəyə diz çökdürmək məqsədi ilə Orta Şərqdəki digər bütün mürtəce qüvvələr arasında bir ittifaq qurmaq üçün cəhd göstərməkdədir. Yeri gəlmişkən, Həmasın yaxın dövrdə Misir və İsrailə boyun əyməsi üçün təzyiq altına alınmasının səbəbinin də bu olduğunu qeyd edək. Yoxluğu diqqət çəkən ad isə Trampın Orta Şərq və Şimali Afrika siyasətindəki ziddiyyətlərin digər bir səbəbi olan Erdoğandır. Rəsmi səbəb, Trampın səfərinin E(Ə)rdoganın, prezidentin əhəmiyyətinin daha da artacağı sistemə doğru keçidin təməllərini qoyan 16 Aprel referendumundan sonra partiyasının cilovlarını əlinə almaq üçün, geri qayıtmaqda olduğu partiyasının Şurası ilə eyni tarixlərə təsadüf etdiyi formada idi. Lakin qısa müddət ərzində ortaya çıxdığı kimi, əsl səbəb başqa idi.

Səudiyyələrin (Suudilerin) Trampı qarşılamaq üçün, ərəb olsa da, olmasa da, bir çox ölkəni dəvət edərək sünni məzhəbçi qüvvəyə etdirməyə çalışdığı güc nümayişi qısa ömürlü oldu. Qələbə qazanmış general ədası ilə birlik təntənələrindən dərhal sonra Qətər böhranı baş verdi və Səudiyyə liderliyindəki blok ilə Rəbiaçıblokun arasını vurdu. Nə demək istədiyimizi başa düşmək üçün bu hadisələr zəncirinə bir nəzər salın. 2013: Sisinin bonapartist çevrilişi, Səudiyyə Ərəbistanının dəstəyi ilə Misirdə Mürsini və Müsəlman Qardaşlar (İxvan) hökumətini devirir və soyuqqanlı formada yüzlərlə İxvan tərəfdarını Qahirənin Rəbiə-tül-Ədəviyyə meydanında qətl edir. Beləliklə, Erdoğan bütün strategiyasını İxvan ilə bir çox ölkədə ittifaq quraraq (Tunusia, Suriya, FAS, Fələstin, yəni Həmas və Misir) sünni dünyanın rəisi olmaq üzərində qurmuş olduğu üçün Səudiyyə Ərəbistan ilə Türkiyə arasında bir ayrılıq yaradır. 2015: açıq-aşkar rəbiaçı xəttinə baxmayaraq, Erdoğan Səudiyyə Ərəbistanının köhnə kralının ölümündən sonra yeni kral, Salman ilə əlaqə qurur, hətta 2015-ci ilin sonunda 34 sünni dövlətini birləşdirən bir Səudiyyə təşəbbüsü olan Terrora Qarşı İslam İttifaqına üzv olur və Səudiyyəvə Qətər (bu iki ölkəyə diqqət!) ilə birlikdə 2016-cı ilin fevralında Suriyada bir müharibəyə daxil olmağın kənarından qayıdır. 15 İyul 2016: Səudiyyə bloku Erdoğanı çevrilmiş təşəbbüsü qarşısında taleyi ilə təkbətək qoyur. 2017: Səudiyyə Ərəbistan liderliyindəki anti-Qətər koalisiyasının uzlaşmaq üçün təqdim etdiyi on üç şərtin içərisində türk hərbi qüvvələrinin Qətərdən çəkilməsi də var. Bu tələb Rəbiaçı strategiyasına sadıq qalaraq, Qətərin yanında olan Türkiyə tərəfindən rədd edilir. 15 İyul çevrilmiş təşəbbüsündən sonra türkiyənin beynəlxalq orientasiya və daxili siyasətdə ABŞ və Avropa İttifaqından gələn təzyiqlə balanslaşdıracaq bir güc olaraq Rusiya-İran blokuna üzünü çevirdiyini də əlavə etməliyik.

Bütün bunlar, Orta Şərq və Şimali Afrikadakı sünni məzhəbçi qüvvələrin İranın liderliyindəki şiə blokuna qarşı dözümlü və kombinə bir koalisiya təşkil edə

bilmədiyini göstərir. Lakin bu, bütün Orta Şərq səthinə yayılacaq bir məzhəb müharibəsi təhlükəsinin keçmişdə qaldığı mənasına gəlmir. Bunun yeganə mənası, sünni blokun bir dövr göründüyü kimi kombinə olmadığı, İranın manevr sahəsinin mövcud olduğu və ən azından, mürtəcə sünni blokda olan bəzi ölkələri bitərəfləşdirməsinin mümkün olduğudur. Hədənin hələ də davam etdiyi və böyük ehtimal, Tramp ilə İsrailin siyasətləri ilə ömrünün uzanacağı həqiqəti, Suriya, İraq və Yəmən kimi ölkələrdəki fasiləsiz vəkalət müharibələri ilə müşahidə olunur. Yalnız Orta Şərq və Şimali Afrikadakı işçi sinifi və sosialist qüvvələrin, Balkanlar və Şimali Aralıq dənizindəki (Kuzey akdeniz) oxşar qüvvələr ilə ittifaq daxilində formalaşdıracağı kombinə və müstəqil blok, regiondakı xalq kütlələrinin qətl edilməsinə və tarixi-mədəni mirasın məhvəyə yol açacağı qəti olan sünni-şiə məzhəb müharibəsi təhlükəsinə maneə ola bilər. 2017-ci il 26-28 may tarixləri arasında Afinada reallaşan IV Avropa-Aralıq dənizi Konfransının bizim də bu nömrədə yayınladığımız hesabat sənədində deyildiyi kimi: “Qətlə qarşısı ancaq öz ölkələrində mürtəcə rejimlərlə mübarizə aparən anti-imperialist, anti-sionist qüvvələrin geniş cəbhəsi sayəsində alınır. Yalnız Orta Şərq və Şimali Afrika miqyasında bir Sosialist Federasiya regionun problemlərini sona çatdırır bilər.

Üstəlik, bəzülərə, İraq Kürdüstanının lideri Məsud Bərzani region qüvvələrinin yüz yaşlı şeytanlarını və imperializmin maneələri sənəyə çağırən müstəqillik referendumunu əlavə etdi. İnkilabçı marksistlər kürdlərin öz müqəddəratını təyin etməyinin tərəfdarıdır. Problem, referendumun öz müqəddəratını təyin üçün deyil, Bərzaninin özünü və neft rentaçısı digər hissələrindəki (Türkiyə, İran, Suriya) kürdlərin azadlığına qarşı döyüşmüşdür və gələcəkdə də döyüşməyə davam etmək niyyətində olduğunu nümayiş etdirir. Yəni referendumun qələbəsi, imperializmə Orta Şərqdə başqa bir mövqe verəcək olması ilə yanaşı, ironik formada, Kürdüstan milli qurtuluş hərəkatının da məğlubiyyəti mənasına gələcək. İnkilabçı marksistlər hər hansı bir regional qüvvənin İraq Kürdüstanına yönəlmiş hərbi müdaxiləsinin tərəddüdsüz şəkildə əleyhinədir, lakin Bərzaninin qarşısında və bütün kürd xalqının qurtuluşunun yanında durmaqdadır.

İlk sənədimiz, həm qısa vədədə, həm də uzun vədədə Orta Şərq və Şimali Afrika regionunda mübarizənin fərqli tərəfləri ilə maraqlanır. Bu sənədin ilk məqaləsi Suriya daxili müharibəsini və bu müharibənin beynəlxalq təsirlərini mərhələ-mərhələ araşdırır. Levent Dölekin “Suriyada daxili müharibə: Suriya daxili müharibəsinin mərhələləri, dərsləri və gələcəyi” başlıqlı məqaləsi, Əsəd diktatorluğuna qarşı başlayan xalq üsyanının bir proletar siyasi çərçivə qazanmadığı üçün qısa müddət içərisində imperializmin və regiondakı mürtəcə dövlətlərin manipulyasiyalarına açıq vəziyyətə gəldiyi diaqnozu ilə başlayır. İmperializmin, sionizmin və (Səudiyyə Ərəbistan, Qətər, Türkiyə və İran kimi) regional qüvvələrin müdaxilələrinin, xalq üsyanını, sünnilər ilə digərləri (ələviləri, dürzilər, xristianlar və s.) arasında qan-

lı bir din-məzhəb müharibəsinə çevirdiyini göstərir. Bu məqalədə, bütün önəmli əsas aktorların (ABD, Rusiya, DAİŞ, ÖSO və s.) daxili müharibə ərzindəki hərbi fəaliyyətlərinin ətraflı analizi edilir. Məqalənin bir hissəsi isə Suriya Kürdüstanındakı hadisələrə arılıb. Dölek, Rojovadakı kürd hərəkatının güclü bir mütərəqqi təməlinin mövcud olduğunu ifadə edir, lakin ABŞ imperializmi ilə daxil olduğu hərbi əməkdaşlığın həm yanlış, həm də təhlükəli olduğunu müdafiə edir. Dölekin məqaləsinin, qarşımızdakı illərdə də Suriya daxili müharibəsinə dair dəyərli bir mənbə olacağı qənaətinəyik.

Kutlu Danenin “Sionist işğal və Balfur deklarasiyası. Nakbanın memorandumu Balfur deklarasiyasının 100-cü ildönümü və sionist işğal” başlıqlı məqaləsi Fələstinin müstəmləkələşdirilməsinin tarixi arxa planını ətraflı şəkildə araşdırır. Dane, prosesdə rol oynayan bütün aktorların (Britaniya və fransız imperializmləri və Osmanlı dövləti daxil olmaqla) dəyişən mövqelərini işıqlandıraraq (İsrail dövlətinin qurulması üçün açıq çek verən) 1917-ci il Balfur deklarasiyasının tarixi əlaqəsini ortaya qoyur. Danenin məqaləsi, 1948-ci ildə İsrailin qurulmasını həm ABŞ imperializminin, həm də (o dövrdə imperializmlə “dinc yanaşı yaşamaq” siyasəti izləyən) SSRİ-nin dəstəklədiyini göstərir. Regiondakı bütün nisbi rejimlərin də israili praktikada dəstəklədikləri həqiqətini də vurğulayır. Danenin göstərdiyi kimi, Türkiyədəki (İsrailə bir çox sahədə əməkdaşlıq etməyə davam edən və Fələstin hərəkatının əsla ürəkdən mənimsəməyən) mövcud AKP hökuməti də İsraili dəstəkləyənlər arasındadır.

Sungur Savran, 20-ci əsrin əvvəllərindən bu günə qədər Orta Şərqdəki inqilabları araşdırır və bunlardan ümumi nəticələr çıxarır. Savrana görə, Orta Şərq 20-ci əsrdə bir çox inqilab yaşadı və 21-ci əsrin ilk inqilabları da regionda (Misir və Tunus) meydana gəldi. Məqalə, Orta Şərqin 20-ci əsrdə dörd inqilabi dalğa yaşadığını və 2011-ci ildəki ərəb inqilablarının da beşinci dalğası hesab edilə biləcəyini göstərir. Savranın ifadə etdiyi kimi, inqilabi dalğaların sıxlığı “müsəlman cəmiyyətlər, islam inancı gərəyincə itaətkardır və buna görə də inqilab etməzlər” şəklində, bəsit (və orientalist) inancın yanlışlığını ortaya qoyur. Bu, eyni zamanda marksizmin, tarixin təkamül formasını alan inkişaflarla deyil, inqilabi sıçramalarla irəlilədiyinə dair tezisində də güclü bir sübutdur. Son olaraq, Savranın məqaləsi, Orta Şərq tarixinin inqilabçı dönüş nöqtələrində müəyyən edildiyini göstərərək, reformistlərin (inqilabın uzaq bir ehtimal olduğunu və sol siyasətin kiçik miqyaslı dəyişikliklər hədəfləməsinin lazım olduğunu müdafiə edərək) “realist” olduqları yönündəki iddianın da dayazlığını və əsassızlığını ifşa edir. Əslində, inqilablar olmasa (kiçik və ya böyük) dəyişikliklər əldə etmək qeyri-mümkündür. Başqa sözlə desək, tarix inqilabın reformdan daha “realist” bir hədəf olduğunu göstərir.

Əlavə sənəd, dünyanın digər hissələrindəki mürtəcə meyilləri və bunlara verilməli olan cavabı ələ alır. “Müasiri başa düşməyin metodları: populizm və faşizmə dair

bir mübahisə” başlıqlı məqaləsində Cenk Saraçoğlu, bu mürtəcə hərəkətləri başa düşmək üçün faşizmin (beynəlxalq solda çox populyar bir anlayış olan) “populist sağ” dan daha çox münasib və praktik bir anlayış olduğunu ifadə edir. Saraçoğlu iki dünya çüharibəsi arasındakı dövrdə faşist hərəkət və rejimlərin özünəməxsus xüsusiyyətləri olaraq “əks-inqilabi pozuculuq” və “müasir olmamaq”ı müəyyən edir və günümüzdəki mürtəcə hərəkətlərini bu anlayışlardan istifadə edərək müqayisə edir. Saraçoğlu Macarıstan və Türkiyə kimi nisbətən ətrafda yerləşən ölkələrdəki mürtəcə hərəkətlərin, inkişaf etmiş Qərb ölkələrindəkilərə nisbətən klassik faşizmə daha çox oxşadığını bildirir.

Avropa və dünyadakı vəziyyətə dair bir miqdar fərqli bir yanaşma, 2017-ci ilin may ayının sonunda, 18 ölkədən nümayəndələrin və ziyalıların beynəlxalq planda və xüsusilə də, Avropa və Orta Şərq – Şimali Afrika kontekstində, izləniləcək yolu müzakirə etmək üçün iştirak etdiyi beynəlxalq bir fəaliyyət olan IV Avropa-Aralıq dənizi Konfransının hesabat sənədində təqdim olunur.

Bu il, 1917-ci il Oktyabr inqilabının yüz illiyidir. Bu tarixi hadisə yalnız köhnə Çar Rusiyasının xalqları üçün deyil, bütün bəşəriyyət, amma xüsusilə də, bütün dünyanın işçiləri, zəhmətkeşləri və əzilənləri üçün yeni üfqlər açdı. Bu dünya-tarixi hadisəni bayram edir və fərqli tərəflərini dörd fərqli məqalə ilə ələ alırıq.

“Oktyabr 1917: dünya miqyasında bir hadisə” məqaləsində Savas Mixail, fransız filosofu Alain Badiounun Sovet ittifaqının çöküşündən bir müddət sonra yazdığı bir məqalə ilə dialoq içərisində 1917 və 1991 arasındakı əlaqə və fərqləri müzakirə edir. Savas Mixail 1917-nin dünya miqyasında bir hadisə olduğunu və hər kəs tərəfindən dünya sosialist inqilabının başlanğıcı olaraq görüldüyünü xatırladır. İctimai inqilab Rusiyadan Şərqi və Mərkəzi Avropaya yayıldı və Avropadan Asiyaya və ABŞ-a uzanan təsirləri də oldu. Keynsin də o dövrdə fərqiinə vardığı kimi, bolşevizm və Oktyabr inqilabı global kapitalist sistemə real bir təhlükə təşkil edirdi. Bu mənada, Oktyabr inqilabı, qətiyyət, vaxtından əvvəl reallaşdırılan bir təşəbbüs deyildi. Əksinə, bəşəriyyət üçün yeni bir dövr açmış olan dünya-tarixi önəmdə bir hadisə idi. Əksinə, 1991, bir “hadisə” deyil, “-miş kimi yapılan bir hadisə idi”: bəşəriyyət üçün yeni bir dövr başlatmadı. Savas Mixail Oktyabr inqilabının açdığı çevrənin hələ bağlanmadığını vurğulayaraq bitirir. Hələ Oktyabrın dövründə yaşayırıq və yeni əsrdə inqilabı permanent etməliyik.

Özgür Öztürkün məqaləsi “XXI əsrdə sosialist planlama”, sosializmin potensialını, dövrümüzün imkanlarına istinad edərək müzakirə edir. Öztürk dərhal, ən uzağı inqilabdan sonrakı bir neçə il içərisində inşa edilə biləcək olan iqtisadi planlama sisteminin bir qaralmasını çıxarmağa çalışır. Öztürkə görə, XXI əsrdə, əvvəlki əsrdəkindən əsaslı şəkildə fərqli və daha çox təsirli bir planlama sistemi qurula bilər. Məqalə XX əsrdə sosialist inşanın əsas problemlərindən birinin, pulun kapitala çevrilməsinin qarşısını almaq olduğunu bildirir. Lakin (Marksın “Gota proqramı-

nın tənqidi”ndə proqnoz verdiyi kimi, əmək-zaman əsasında qurulacaq bir planlama və “ödəmə” sistemi pul münasibətləri və bilavasitə kapitalın yaratdığı təhlükəni məhdudlaşdıracaq. Beləliklə, belə bir sistem hesablama məsələsini də daha asan bir formada həll edəcək. Öztürk, eyni zamanda mümkün yeni sənəyə münasibətlərini də müzakirə edir və müasir şəraitdə, sosialist rejimin realist formada, tam iş, tam avtomatlaşdırma, sıfır iş qəzası və iş saatlarının mərhələli formada qısaldılmasını hədəf ala biləcəyini önə sürür. Öztürk bunların kapitalist münasibətlər altında heç bir vaxt tamamilə reallaşmayacaq, potensial meyllər olduğunu ifadə edir.

Armağan Tulunay Oktyabr inqilabının, bəzi çevrələrdə qəsdən nəzərdən qaçılıran başqa bir tərəfini ələ alır. 1980-ci illərdən bu yana sol içərisində anti-leninist və hətta anti-marksist bir dönüş başladığından bəri, qadınların qurtuluşu məsələsində marksizmin bir düşüncə sistemi və bir proqram, kommunizmin isə fərqli tipdə bir cəmiyyət axtarışı olaraq əhəmiyyəti, artan miqyasda rədd edilməyə başladı. Dərman şəxsiyyət siyasətində idi. Kommunist hərəkət qadınların əzilməsindən bixəbər idi və qadın qurtuluşu üçün təklif edəcəyi bir şey yox idi. Tulunay bolşeviklərin inqilabdan dərhal sonra tətbiq etməyə keçdikləri siyasətləri araşdıraraq, kapitalist dünyanın ən inkişaf etmiş ölkələrində belə təsəvvür edilə bilməyəcək bir konkret tədbirlər proqramını həyata keçirib, cinslər arasında sadəcə formal deyil, əsl bərabərlik yaratmağa Lenin və Trotski liderliyindəki bolşevizmin qadınların əzilmişliyinə, dövrümüzün anti-marksist və post-modernist cərəyanlarının heyran olduğu liberal establishmentlə müqayisə edilməyəcək şəkildə, daha həssas olduğunu, müzakirəyə yer buraxmadan göstərir. Tulunayın məqaləsində qeyd etdiyi kimi, siyasi iqtidarı qəsb edən bürokratiyanın bu tədbirləri ləğv etmiş olması heç bir vəchlə kommunizmin qadınların əzilmişliyinə yönəlmiş sözdə laqeydliyinə sübut olaraq göstərilə bilməz. Nəhayət ki, bürokratiya kommunizmi tərk etdi, dolayısı ilə, bürokratiyanın fəaliyyətlərinin heç biri kommunizmi töhmət altında qoya bilməz.

Oktyabr inqilabı mövzulu son məqaləmiz, Qərb marksizminin həmişə nəzərdən qaçırdığı bir sahəyə toxunur. Uzun müddət boyunca, proletariat iqtidarını ilkin olaraq ruslar, yəni böyük ehtimal, böyük Avropa millətlərinin ən geri qalmış olanı tərəfindən həyata keçirildiyi sıx-sıx ifadə edilib. Lakin Qərb eynəyi ilə baxan şərhçilər, Oktyabr inqilabını, bunun da xaricində müsəlman xalqların inqilabı olduğunu həmişə nəzərdən qaçıırıblar. Leninin yönləndirməsi ilə 31 dekabr 1922-ci ildə qurulan Sovet ittifaqının vacib bir üsürü daxili Rusiyanın şərq sərhədlərindəki (tatarlar, başqırdlar, kalmıqlar, dağışlanlılar, çeçenlər və s.), Transqafqaziyaadakı (azərilər, abxazlar və s.), Mərkəzi Asiyadakı (bu günün Qazaxıstan, Türkmənistan, Özbəkistan, Qırğızıstan və Tacikistan sərhədlərindəki xalqlar) müsəlman və əksəriyyətlə türk xalqlarıdır. Sungur Savran, qələmə aldığı bu original məqalədə, kommunizm/bolşevizmin inqilabın qələbəsindən sonra müsəlman xalqlarının könlünü necə fəth etdiyini və müsəlman kommunistlərin necə torpaqlarını və xalqlarını

qazandığını qısa şəkildə izah edir. Böyük rus şovinizmi kimi anılan ünsürün Stalin dövründə necə yüksəldiyi və Sovet ittifaqındakı müsəlman xalqların həyatına necə təsir etdiyi isə başqa bir işin mövzusu ola bilər.

Oktyabr inqilabı haqqındakı məqalələrə nisbətən dolayı formada bağlı olan bir yazı isə XX əsrin sosialist inşa təcrübəsinin yoxumuna Bolqarıstan tərəfindən yanaşır. Daniela Penkovanın “Neo-liberalizm tələsində Bolqarıstan” başlıqlı məqaləsi ölkədəki 1989-dan sonrakı kapitalist restorasiya müddətini araşdırır. Yazar beynəlxalq kapitalın qurumlarının, xüsusilə də, İMF-nin və Dünya Bankının, Bolqarıstana, 3-cü Dünya ölkələrinə diktə etdiklərinə bənzər bir resepti diktə etdiyini bildirir. Bolqarıstan 1989-dan etibarən sənayeləşmiş və diqqətəlayiq həyat standartına sahib bir ölkə ikən, 1989-dan sonra dövrün (özəlləşdirmə və qanunsuzlaşdırma kimi) neo-liberal reseptləri Bolqarıstan xalqını yoxsullaşdırdı. Məqalə, Bolqarıstan kağız üzərində böyüyür kimi görünərsə də, sadə xalqın təməl tələbatını təmin etməkdə belə çətinlik çəkdiyini empirik olaraq göstərir. Penkova yazısını işləyən bir sənaye və ictimai struktura qovuşa bilmək üçün neo-liberal “inkişaf” siyasətinin tərki edilməsini mütləq bir vacibliyyət olduğunu vurğulayaraq bitirir.

Bu il təkcə Oktyabr inqilabının yüz illiyi deyil, *Kapitalın* ilk cildinin yayınlanmasının da 150-ci ildönümüdür. Son məqaləmizi bu səbəblə, sosial elm və inqilabın bir sintezi olan, insan düşüncəsinin bu şah əsərinin metodu, məzmunu və önəminə dair ümumi bir araşdırmaya ayırdıq.

Kapital, son təhlildə, kapitalist istehsal tərzinin bəşəriyyəti daha yaxşı bir gələcəyə aparma ehtimallarının mərhələli olaraq tükənməsi və bütün dünyadakı işçi kütlələrinin enerjisini mütərəqqi məqsədlər yolunda aşkar etmək üçün bu istehsal üsulunu məhv etməyin zərurəti haqqındadır. Tarixi inkişafın bu mərhələsinə hazırda çatmış olduğumuz, dərin beynəlxalq böhrana, başımızın üzərindəki nüvə müharibəsi, hətta dünya müharibəsi təhlükəsinə və insanların və digər canlı növlərin yenidən istehsalının tək mənbəyi olan təbiətin məhvinə baxaraq açıq-aşkar görülə bilər. İnsanlığın və hətta, ümumiyyətlə, həyatın müdafiəsi, istehsal vasitələrinin kollektiv mülkiyyəti və demokratik mərkəzi planlama əsasında qurulmuş yeni istehsal üsulunun gəlişinə və dünyadakı bütün millətlərin qardaşca qaynaşmasından asılıdır. Qıssası, zəruri olan sosializmdir. Bu da yalnız proletariyatın qüvvələri ilə, inqilabi sinfi mübarizəsi ilə həyata keçirilə bilər. İnqilabçı marksizm budur və jurnalımız da bu səbəblə bu adı qürurla mənimsəyib.

Translated by: Sosialst Elm